

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem

Verschijnt 10 maal per jaar. Eerste jaargang nr. 9 Roosdaal, november 2013

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en
Strijtem

Secretariaat en
verantwoordelijke
uitgever:
Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werkten mee aan dit
nummer:
Jean-Paul De Loecker, Jan
De Mont, Rik Borginon,
Marc Muylaert, Bart
Caulier, Herman Van
Herreweghen.

Eindredactie:
Kristien Hemeryckx en
Walter Evenepoel

Iedere auteur is
verantwoordelijk voor
haar/zijn bijdragen.

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een
eenvoudig bericht te
sturen naar
rausa@skynet.be. Het
tijdschrift is ook in
gedrukte versie
beschikbaar, maar dan
kost een jaarabonnement
€ 20- te storten op
BE 97 8601 1557 2549

©
Zonder voorafgaande
toestemming van Erfgoed Rausa
mag niets uit deze uitgave
worden verveelvoudigd en/of
openbaar worden gemaakt door
middel van druk, fotokopie of
op welke andere wijze dan ook.

om te beginnen...

Rausa verschijnt tien maal per jaar:
Februari, maart, mei, juni, augustus, oktober, november
en december in digitale versie. In april wordt Rausa als
gedrukte monografie uitgegeven ter gelegenheid van de
Erfgoeddag, in september ter gelegenheid van de Open
Monumentendag.

De digitale nummers zijn gratis. Wie een gedrukte versie
wil kan die aanvragen tegen twee euro per nummer
(exclusief portkosten).

Wie zelf artikels wil schrijven of beeldmateriaal wil
bezorgen is hartelijk welkom. De bijdragen graag
inleveren een maand voor de datum van verschijnen.
Redactieadres: Erfgoed Rausa, Varing 40, 1760 Pamel,
rausa@skynet.be, 054 32 33 64

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	om te beginnen...
Blz. 3	terugblik
Blz. 3	Rausa in actie
Blz. 6	de laatste pens
Blz. 9	uit het dagboek van Marie Lecoyer (3)
Blz. 12	niet meer zo vers van de pers
Blz. 15	klap van hier
Blz. 16	de burcht van Gooik
Blz. 13	de uitsmijter

Foto voorpagina:

De molen van de Pauselijke Zouaaf (Pamel),
archief familie Van Nuffel

Samenwerking loont! Dat werd nog maar eens bewezen op 17 oktober. Toen liep de polyvalente zaal van het Koetshuis helemaal vol voor de spreekbeurt van Jan De Boitselier. Er zaten naast de Rausa-getrouwen flink wat geïnteresseerden van de Landelijke Gilde. Dankzij Jan kunnen we vanaf nu meepraten over verleden én toekomst van ons unieke paardenras.

Ook de samenwerking met het Davidsfonds leverde een mooi resultaat op in de vorm van een publicatie die op de boekenbeurs in Pamel werd ontvangen op vele "moois" en "olala's". Intussen is zelfs de tweede druk ook al bijna uitverkocht. Het wordt dus reppen om een exemplaar van deze laatste druk op de kop te tikken. Ook Davidsfonds Borchtlombeek heeft een hart voor erfgoed.

Wij mochten op een gezellige bijeenkomst het hoe en waarom van Rausa gaan uitleggen. Boeiende contacten en een resem nieuwe Rausalezers waren het gevolg.

Maar ook alleen kunnen we een en ander aan! In het kader van de *Week van de Smaak* schoven we archieven en boeken opzij en roerden in de rijkelijk gevulde potten. Met enkel streek- en seizoengebonden ingrediënten werd een uitgebreid erfgoedbanket op tafel getoverd. Met deskundige uitleg over spijs en drank bovenop, werd alles met appetijt en plezier geconsumeerd. Er werd voor de laatste keer geproefd van de beroemde *dikke snaar van den Baat'n*, maar daarover verneem je meer in dit blad, net zoals over heel wat andere belangwekkende onderwerpen...

Rausa in actie

Dinsdag 3 december: sessie gemeentelijk archief.

Wij 'schieten' ons nog eens op de berg oude documenten die wachten op een nieuwe opbergdoos in een geordend schap. Wij gaan graag in op het voorstel van enkele mensen en gaan aan de slag van 17 uur tot 19:30 uur (i.p.v. 14 tot 17 uur). Helpende handen zijn welkom!

Zaterdag 7 december: Opendeur in de erfgoedkelder

Het is stilaan een ontmoetingsplaats aan het worden voor mensen die rustig willen snuisteren in allerlei oude documenten, mooie publicaties of digitale foto's. Kom zeker ook eens langs!

En dan is er natuurlijk de pittige causerie over de molens van Roosdaal en omgeving...

Zingende zeilen

**woensdagavond
18 december om 20 uur
in de polyvalente zaal van
GC Het Koetshuis,
in Strijtem**

Pakkende verhalen, vakkundige uitleg, pikante legendes, vrolijke molenaarsliederen en nooit eerder getoond beeldmateriaal, dat zijn de ingrediënten die molendeskundige Jan Delcour, molenaarszoon Flor Van Nuffel en de zanggezellen van de Gooikse Sint-Maartensgilde aan te bieden hebben op een lichtvoetige en boeiende uiteenzetting over de (meestal) verdwenen water- en windmolens op Roosdaals grondgebied (en een eindje erbuiten).

Jan Delcour woont in Anderlecht maar heeft Strijtemse voorouders, verdiende zijn brood als kinesitherapeut, geeft les aan de muziekacademie van Gooik en is bovenal een gerespecteerd molendeskundige. Hij is de auteur van 'Zingende zeilen' een bundel molenaarsliederen uit 2009.

Flor Van Nuffel is een zoon van de laatste mulder op de Pamelse molen. De ouderlijke molen is verdwenen maar de passie zit er bij hem nog diep in.

De zangers van de **Sint-Maartensgilde** uit Gooik brengen onder leiding van Wilfrid Moonen enkele vrolijke en ondeugende molenliederen.

Wat rest ons nog van deze reuzen van het materieel erfgoed? Waar hebben ze gestaan, wie maalde er het graan, hoe werkten deze ecologische machines, wie heeft ze vernietigd of laten verkommeren? Genoeg stof om een mooie avond te vullen vonden ze bij Erfgoed Rausa en vele mensen met ons. Op de eerste aankondiging in het vorige nummer werd massaal gereageerd. Dus...

Wie er nog wil bij zijn op 18 december moet héééél snel reserveren op rausa@skynet.be. Bij het verschijnen van dit nummer waren er nog slechts 30 plaatsen vrij.

Als je nu meteen reageert kun je er misschien nog net bij!!!

Zeker ook nog noteren in je erfgoedagenda:

Vrijdag 6 december: op die dag mogen we gastheer zijn voor de Erfgoedcel Pajottenland- Zennevallei. Deze bruisende organisatie verzamelt in het Koetshuis alle heemkundige kringen en verenigingen die werken rond erfgoed voor een gezellige erfgoedmarkt en een eindejaarsdrink. 'Op de foto' is het thema van de dag. Er zullen dus flink wat verrassende afbeeldingen te zien zijn. Een ideale activiteit om kennis te maken met het bruisende erfgoedleven in onze regio. Info en inschrijvingen: www.erfgoedcelpz.be.

Donderdag 30 januari:

De boom in! Een initiatie in genealogie door Jan Asselman. In samenwerking met de Gezinsbonden van Roosdaal leren we hoe we in onze stamboom kunnen klimmen. De mediazaal van het PPK aan de Molenstraat in Pamel is misschien wel het begin van een nieuwe passie! Meer informatie in het decembernummer van Rausa.

Zondag 16 februari:

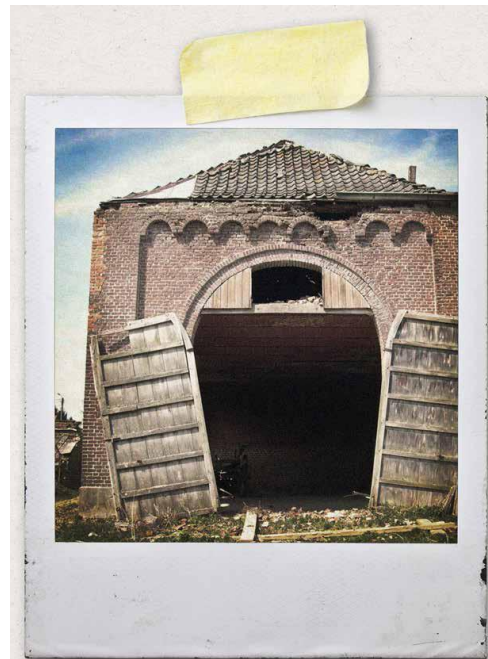
In Flanders Fields, liederen uit de Grooten Oorlog door Coope, Boyes & Simpson.

Vanaf half december mag je in het Koetshuis reserveren voor wat ongetwijfeld een van de meest beklijvende activiteiten wordt in het herdenkingsjaar. Ook deze activiteit zullen we ruim becommentariëren in onze volgende editie. Maar de datum moet je nu zeker al betonnen in je kalender.

Dinsdag 25 maart:

De nacht van de geschiedenis. Net als vorig jaar gaan we voor deze activiteit in zee met Davidsfonds Roosdaal. Natuurlijk sluiten wij ons aan bij het jaarthema. Hou zeker de aankondigingen in de gaten...

Rausa jrg.1, nr 9 Blz. 5

Zondag 27 april:

Erfgoeddag in het thema 'migratie'.

In Roosdaal willen we op zoek gaan naar de persoonlijke verhalen achter migratie. Wij willen mensen laten vertellen waarom ze hun dorp, hun provincie of hun land hebben geruild voor deze plek in het Pajottenland. Wij zijn er zeker van dat we in de loop van de volgende maanden verschillende boeiende migratiegeschiedenissen kunnen optekenen. Al deze bevindingen bundelen we in een mooie publicatie die we voorstellen op de Erfgoeddag.

Boeiend bij de burens:

Op donderdag 28 november (19:30u) nodigt het Liedekerks Heemkundig Genootschap iedereen uit op een lezing door **Professor Top**.

Stefaan top is dé autoriteit in Vlaanderen op gebied van volkskunde. Deze enthousiaste spreker gaat het in De Warande (gemeentehuis van Liedekerke) hebben over Roversbenden in Vlaanderen.

Misschien niet te veel 'pree', een mes en een rode zakdoek meenemen in deze donkere nacht...

De laatste pens

De wekker zoemt. Half vier in de ochtend. Goed gek om op dit uur het warme bed uit te springen. Maar als je een legendarisch moment wil beleven, moet je er iets voor over hebben. De geschiedenis van morgen beleef je vandaag, om het erfgoed van morgen te bewaren moet je het vandaag optekenen. Dus peddel ik met notaboek en fotoapparaat naar de doodstille Gasthuisstraat. Hier, op nummer vijftien, wordt vandaag een historisch moment beleefd: voor het laatst worden hier de beroemde pensen van 'den Baat'n' bereid. Daar hoort een reportage bij.

Vader Albert Baetens, alias 'Beir Baat'n', vestigde zich hier vele decennia geleden. Hij verwierf niet alleen faam omwille van de buitengewone lekkere worsten, maar hij trok in die jaren ook menige herfstavond op als 'ambulante slager'. Hij ging bij de mensen aan huis het vetgemeste varken slachten en vakkundig versnijden. Overdag stond hij met Maria, zijn vrouw blozend en blij gezind achter de toog de eerlijke waren aan de man de brengen. Zulke koppels zijn een weldaad voor het dorp! Dat moet hun zoon Ludwig ook gedacht hebben, want ook hij koos resoluut voor het slagersvak. Veertig jaar heeft Baetens junior het vol gehouden, maar vandaag laat hij de vleesmolen voor de laatste keer draaien. Al die tijd tornde de slager op tegen de concurrentie van grootwarenhuizen en tegen de veranderende smaak van de consument. Met eerlijke basisproducten en beproefde werkmethoden maakte hij fijne vleeswaren die overvloedig in de knusse winkel werden uitgesteld. Vooral op donderdag kwamen de mensen zich verdringen, dan was het immers 'pensendag'. Een 'pansj van den Baat'n', dat is een waarmerk, een appellation contrôlée! En vandaag mogen wij dus van op de eerste rij verslaan hoe dit pronkstuk van culinair erfgoed voor het laatst wordt bereid. Zowaar een voorrecht voor ons tijdschrift. De kerkklok heeft nog geen vier maal geslagen als Ludwig en Liliane al druk doende zijn.

De grote vleesmolen is net begonnen een voorraad uitgebeend spek en schouderstuk te vermalen. Hier is de vorige dagen beslist al heel wat voorbereidingswerk aan vooraf gegaan. De machines en de werktafels in glimmend roestvrij staal zijn weliswaar van recente datum, maar Ludwig verzekert ons dat de werkwijze en de ingrediënten nog altijd die zijn van een halve eeuw geleden. Dat merk je ook aan de eerlijke grondstoffen die in de grote beslagkuip worden gemengd onder het verse gehakt: kruimelend brood, eieren, ajuin, muskaatnoot en kruidnagel. Het geknede materiaal komt in een ander werktuig terecht. Aan een uitstekend buisje wordt de 'snaar' bevestigd.

“Dat zijn echte varkensdarmen! Die worden hier gemaakt, maar moeten nu naar Tsjechië, of zelfs naar China om gekuist te worden en dan keren ze weer van waar ze gekomen zijn”. Ludwig kan nauwelijks zijn onbegrip onderdrukken wanneer hij over deze en andere vreemde ontwikkelingen in de voedingssector verhaalt. Wanneer hij anekdotes aanhaalt die hij beleefde met ambtenaren van de voedingsinspectie, begrijp je zijn opstandigheid. Maar veel tijd voor gemijmer is er niet. Het gehakt schuift tegen een flinke snelheid in de snaren. De meterlange darm wordt met enkele magische bewegingen omgetoverd tot een lint van mooi gelijk verdeelde worsten.

Na enkele malen goed geobserveerd te hebben mag ik het ook even proberen. Het wordt een grote mislukking, ik laat de meester zelf de klus maar klaren. Terwijl de ene rits worst na de andere aan haken wordt gehangen, toont een grote kookketel dampend dat hij klaar is om de ultieme bewerking te voltrekken. De rauwe worsten glijden in het kokende water en meteen vult een zalige geur de werkplaats. Je zou denken dat er wat tijd is om uit te blazen, daar kan nu echter geen sprake van zijn. Een nieuw beslag moet aangemaakt, de zwarte pens en de dikke snaar gaan in productie. Tussendoor moeten steeds opnieuw onderdelen gereinigd en werkplekken gepoetst worden.

Tijd om even op adem te komen is er niet. De eerste lichter mag uit de kookketel. Het zal wel aan mijn weke natuur liggen zeker, maar ik word helemaal lyrisch wanneer de worsten uit het kookwater worden bevrijd. Strak gespannen, als grote edelstenen aan een reusachtig halssnoer komen ze blinkend en dampend uit het vat.

Ze hangen daar mooi te wezen, als wachten zij om zich te laten schilderen door meester Bruegel. Heel even wordt de bedwelmende geur verdreven door detergent. Er moet alweer geschrobd en gewreven worden. Even later ligt de werkplaats er kraaknet bij en hangen de slierten worst er wit en zwart te pronken als in een expositieruimte.

De succesvolle afloop wordt beklonken met een flinke druppel oude klare.

Ik kijk naar de klok en bedenk dat ik waarschijnlijk nooit eerder in mijn leven vóór zeven uur aan de alcohol zat.

Vriendelijk worden we uitgenodigd naar de keuken waar de witte en zwarte lekkernij met een paar boterhammen wordt verorberd. 'Kwaliteitscontrole' zou je het kunnen noemen. Als toetje krijg ik nog een snede spek, vers gebakken uit de oven. Even doemt het beeld van mijn cardioloog op, die me met strenge blik vermaant. Maar bij het eerste stukje zoute zonde, verdwijnt mijn schuldbesef en geniet ik onbeschaamd van het viersterren ontbijt.

Met de geur van de verse delicatessen nog in de neus, fiets ik naar huis.

Voor Liliane en Ludwig volgt nu nog een gevulde dag achter de toonbank, misschien nog eens gehakt malen voor een nieuwe lading braadworst en dan nog maar eens alles grondig poetsen.

Je moet het maar doen, zoveel jaren aan een stuk. Dat zij nu de schort aan de haak hangen is voor ons, verwende genieters, een spijtige zaak, maar deze mensen hebben hun rust meer dan verdiend.

We hebben wat spaarcenten geïnvesteerd in porties witte worst en dikke snaar. Met mondjesmaat zullen we ze de volgende maanden uit de diepvriezer halen. Maar het moment dat we de laatste 'pansj van den Baat'n' zullen degusteren is nabij. Heimwee is een warm gevoel, maar het doet altijd wel wat pijn.

Walter

Oproep

De Provincie Vlaams-Brabant heeft een smakelijk project opgestart: 'Vlaams-Brabant drinkt'. Om dit erfgoedproject te stofferen zijn zij op zoek naar kleine persoonlijke objecten met een verhaal. Dingen die iets vertellen over de productie, distributie en consumptie van alcohol tussen 1795 en vandaag in de provincie Vlaams-Brabant. Het meest uiteenlopende materiaal is welkom! Hierbij denken we aan foto's, gedichten, spotprenten, affiches, reclame, ... maar zeker ook aan liedjes rond drank (opnames en vliegende blaadjes van marktzangers met drankmuziek). Erfgoedplus.be wil dit divers brouwerfgoed registeren, digitaliseren en bewaren voor de toekomst. Als je denkt dat je op een of andere manier een bijdrage kan leveren, dan zal eeuwige dank je deel zijn.

Contact: nicolas.mazeure@vlaamsbrabant.be.

Deel 3: De narigheden die men in Pamel ondervond vanwege de Duitse bezetter tijdens de oorlog 1914-18.

De voornaamste narigheden die de bezetting met zich meebracht waren de beperkingen in het vrij personenverkeer en de opeisingen van allerlei goederen, met als gevolg ravitaillering en toenevende armoede.

Over de beperkingen in zake bewegingsvrijheid...

Bezette België was in twee gebieden verdeeld. Enerzijds was er het Etappengebied dat dicht bij het front gelegen was en door militairen werd bestuurd, en anderzijds de rest van het land dat een burgerlijk bestuur had. De bewoners mochten niet van het ene gebied naar het andere gaan. Nu lag Pamel aan de grens tussen beide gebieden die hier gevormd werd door de Dender. Men moest een bewaakte brug oversteken.

Bijgevolg waren de relaties met de naburige dorpen over de Dender grondig verstoord. Zo konden bij voorbeeld mijn tantes Borginon niet zo maar naar de familie van hun overleden moeder gaan in Welle. Men kon wel een speciale toelating verkrijgen, maar men was nooit zeker die te verkrijgen en die was bovendien beperkt in de tijd en kostte 1 Fr. heen en weer, wat voor die tijd een aanzienlijke som was. Soms was de schildwacht op de brug naar Okegem zeer toeschietelijk en kon men gemakkelijk door, soms was hij ongenadig. Dan waren er toch die het waagden over de schutting te klimmen en waren er ook allerlei smokkelwegjes langs waar men de grens over kon steken. Zo vertelt Marie Lecoyer op 2 april 1917 dat mevrouw Behn 's morgens was gekomen : "S'est smokkelée de Ninove à ici".

Om de nog aanwezige meisjes uit het pensionaat bij de aanvang van de vakanties naar huis te laten gaan werd juffrouw Vera meegestuurd. Zij was een Duitse en kon de Duitse soldaten gemakkelijk ompraten. Maar dat ging steeds moeilijker. Men moest altijd de nodige papieren kunnen tonen.

Het ergste geschiedde evenwel in mei 1917. Er was ergens een Duitse soldaat vermoord en in de Dender gegooid. Die was aangespoeld in Pamel en dus kreeg Pamel de sanctie. De avondklok werd ingesteld en na 6 uur mocht niemand nog op straat komen. Ook mocht men het grondgebied van Pamel niet verlaten. Dat heeft een paar maanden geduurd tot men de dader gevonden had. Natuurlijk waren er vrijstellingen, bij voorbeeld voor de boeren. Maar mijn grootoom, Gustaaf Borginon, die dokter was en ook patiënten had buiten Pamel, die kreeg er geen of hij moest eerst het aantal zieken dat hij buiten Pamel moest bezoeken schriftelijk mededelen.

Ik vertelde reeds hoe het pensionaat dank zij deze juffrouw Vera de toelating had bekommen voor een avondwandeling tot 9 uur. Maar "un permis de me ballader 'mij 's alliën' ? Turelure !" (*Een toelating voor haar alleen ... turelure!*)! De juffrouwen Lecoyer maakten er evenwel toch een sport van om maar juist op het nippertje voor 6 uur thuis te komen.

Over de opeisingen...

De ergste vorm van opeisingen was natuurlijk het opeisen van mensen. We zegden reeds dat een man van het garnizoen in Pamel de lijst had opgeëist van de werklozen in Pamel. Tegen deze selectieve vorm van opeisingen was groot protest gerezen en men heeft die eis laten varen, behalve in het etappengebied. Ninove lag in die zone en daar trad men zeer streng op tegen de onwil van de gemeente.

6 november 1916: "C'est quelque chose à Ninove !" Les gens n'y pouvaient sortir de chez eux; 'ils' parcouraient la ville, la baionette au canon, tiraient des coups de revolver dans les portes, défonçaient les panneaux des portes, forçaient le maire, le secrétaire et d'autres autorités à aller avec eux, chacun dans son quartier, arracher les jeunes gens de leur maison et, la nuit de leur lit. (In *Ninove konden de mensen dus hun woning niet verlaten. De Duitsers doorkruisten de stad, met de bajonet op het geweer. Zij schoten met de revolver op de sloten van de deuren en verplichtten de burgemeester, secretaris en andere autoriteiten met hen mee te gaan en de jonge mannen uit hun huis of 's nachts uit hun bed te sleuren*).

Van zulke zaken vind ik voor Pamel geen gegevens in het dagboek.

Landbouwproducten zoals graan, aardappelen en melk werden opgeëist en moesten aan verschillende comités worden geleverd. Al wat de Duitsers aan de bevolking wilden meedelen werd door de champetter na de hoogmis op het plein voor de kerk voorgelezen en werd daar op plakaten aangebracht. Marie Lecoyer noemde die plakaten 'tartines'. Zo lees ik in haar dagboek : Veel 'tartines' in zake 'Kartoffels' (patatten).

Die stelden ondermeer dat iedereen die nog zou zeggen dat die opeisingen voor Duitsland bestemd waren ten strengste zou gestraft worden.

De grote boeren probeerden dit alles te ontlopen maar werden zwaar beboet.

Zo kreeg ook mijn grootoom Alfred Borginon een boete van 1036 marken voor het niet leveren van haver. Ook hij riep de hulp in van Vera om zich bij de Kreischef te verantwoorden.

Marie Lecoyer, hoe "rechts" zij ook dacht, was evenwel woedend op die rijke boeren die op kap van de armen zoveel geld verdienden door woekerprijzen te vragen op de zwarte markt. Zelfs een van oudsher klein boerke zegde haar "dat den oorlog nog mo duurt ! Ik begin na de marken te rieken". "Comment n'a-t-il pas honte !" (*Hoe is hij niet Beschaamd!*).

Een ander heikel punt was de wol in de matrassen. Iedereen moest het aantal matrassen in zijn bezit aangeven. Niemand deed dit en de Duitsers kwamen bij de pastoor reclameren: er waren er in het geheel maar 5 opgegeven, waarvan twee door de pastoor. Om erger te voorkomen werden de matrassen uiteindelijk toch door iedereen aangegeven. Op 4 september 1918 komt het dan eindelijk zover dat de opeisingen werkelijk plaats grepen: 6 kg wol per matras moest men leveren. Verder werd ook koper opgeëist. Maar dat werd zoveel mogelijk verstoep. De grote ketels van het pensioonaat werden overtrokken met zakken en op het dak geplaatst op de junctie tussen twee vleugels van het gebouw.

Voor Marie Lecoyer, de grote dierenvriend, was het ergste evenwel dat ook honden zouden worden aangeslagen. Die moesten dienen aan het front om de kleine mitrailleuses te trekken. Het is klaar dat haar oude honden daarvoor niet konden dienen.

*Zittend van links
naar rechts : Marie
Lecoyer, Julie
Lecoyer, Charlotte
Lecoyer
Staande van l.n.r. :
Marguertitte
Lecoyer, Wéra
Schmidt*

Wat die honden betreft genoot zij in het dorp niet bepaald sympathie. Op haar wandelingen (19 augustus 1916) ontmoet ze Wantje Nijs en die zei haar : "ah ifra Marie, azekken twieë honden hemmen, da moet kostelijk zijn... 't is mo da ge gieën kinjer'n etj vè vee te zergen!". Een andere reactie was die van de kinderen die haar nariepen: "Toveres! Honnewijf! Marie Kat !". Doch ook haar zusters protesteerden tegen haar. Haar zuster Charlotte stak zelfs het eten weg. Niets kon baten. Maar met die opeisingen was Marie nu toch ontzettend bang en ze bewoog hemel en aarde opdat ze haar hondjes zou mogen bewaren. Ze werd er zowaar hysterisch van !

Zij ging tot bij een baronnes in Strijtem (de Paissy) die van Duitse afkomst was om er bij de legerleiding op aan te dringen haar honden ongemoeid te laten. Een gelukkige ontknoping was dat haar lievelingshond 'Lord' plots op 1 juli 1918 stierf. In haar dagboek stak volgend kalenderpapiertje : " 1 juillet : mort de Lord".

In een volgende bijdrage zal ik de problemen met de vluchtelingen uit Noord Frankrijk behandelen samen met de communautaire onrust die ontstond door het onhandig optreden van de Raad van Vlaanderen.

Rik Borginon

(Niet meer zo) vers van de pers

In deze rubriek gaan we in vergeelde persberichten op zoek naar schrijfsels over onze gemeente, en verwonderen we ons over de merkwaardige observaties van onze voorvaders. Ditmaal viel de keuze op een artikel uit het Aalsterse weekblad De Werkman, van 6 april 1877.

Vlaanderen levert den reiziger heerlijke gezichten; eene der schoonste is op de route van Denderleeuw naar Ninove en Geeraardsbergen: die prachtige weiden, den kronkelenden Dender die zoo helder boven die groene vlakke zijn kristalijnen waters verheft, en hooger op, die lachende dorpen. Eene dier dorpen is Pamel, het oud vermaard Brabantsch Pamel; wij spraken deze week van Pamel: er is daar iemand gestorven, die eene melding in de gazet verdient; milliounairen en machtigen sterven; wij zwijgen ervan; maar de man die zich door deugden en kennissen onderscheidt, de man die zich in

g'heel 't omliggende door zijn gediensdigheid doet achten en onderscheiden, op zulken man zijn graf spreken wij een woord van lof; en daarom vermelden wij hier den eezamen en alomgeachten heer Josef Stockman, die maandag te Pamel begraven werd, te midden van eenen nooitgezienen toeloop. Stockman was de hulp, den raad, den steun van velen; zijn leven werd door Profeet David beschreven, psalm 3, III: Welbehagelijk is aan God de mensch die medelijden heeft en uitleent; hij zal zijne woorden met oordeel beschikken; want hij zal in eeuwigheid niet wankelen ... Hij ruste in vrede!

De Werkman verscheen van 1872 tot 1935, en werd in het begin uitgegeven en opgesteld door eigenaar Pieter Daens, de broer van priester Adolf Daens. Daens wou met eenvoudige maar krachtige taal de sociale en politieke problemen begrijpelijk maken voor de gewone volksmensen.

Het blad had een zeer katholiek profiel en kon daarom rekenen op de financiële steun van geestelijken. Gaandeweg werd het blad radicaler van toon. Daens klaagde via zijn tijdschrift de belabberde leef- en werkomstandigheden aan van de Aalsterse fabrieksarbeiders op het einde van de 19de eeuw.

Het blad verloor zo de steun van de Katholieke Partij met haar behoudsgezinde voorzitter Charles Woeste. Meteen vielen ook de abonnementen en advertenties terug, maar Daens bleef het blad uitgeven.

Pieter Daens

Dit artikel start met een zeer prozaïsche beschrijving van het natuurschoon langsheen de Dender in Pamel en omstreken. Daarna gaat de schrijver vlotjes over tot een eresaluut aan **Josef Stockman**, of correcter gespeld Jozef Stockmans (volgens het gemeente- & kerkarchief, met dank aan Herman Van Herreweghen voor het opzoeken van de gegevens).

Jozef werd geboren in 1816 als zoon van Johannes Baptist Stockmans (°19 juli 1785 Aalst, + 6 december 1862 Pamel) en Anna Maria Wets (°31 mei 1784 Pamel, + 20 december 1860 Pamel). Zijn vader Johannes Baptist woonde op de Keer in Pamel en werkte bij bakker Guillaume De Vidts op Ledebergdries), was veldwachter en landbouwer. Jozef had 2 zussen en 6 broers, en bleef ongehuwd. Hij stierf, 61 jaar oud, op 30 maart 1877 om middernacht in zijn woning op Te Zuivenen nr. 14 en werd op maandag 2 april begraven.

Eén van zijn broers, Petrus, deed aangifte van het overlijden.

Waarom net deze man met zijn overlijden de krant haalde, hebben we nog niet kunnen achterhalen. Zijn de Aalsterse wortels van zijn vader de reden dat hij tot de kennissenkring van Pieter Daens behoorde?

Of had Jozef, als landbouwer, wel oor naar de boodschap van de Daensistische propagandisten die zich niet alleen op fabrieksarbeiders richtten, maar in het Pajottenland ook sterk opkwamen voor de boerenstand en de vele kleine boeren?

Met de belangrijke hopteelt in deze streek, richtte Daens zich bijvoorbeeld op de hopboeren. Die waren immers het slachtoffer van de hoge uitvoerrechten op hun hop terwijl de buitenlandse hop goedkoop, want rechtenvrij, de Belgische markt overspoelde. Resultaat: ontevreden hopboeren, tevreden brouwers.

Getuige daarvan dit artikel uit *Het Land van Aelst*, een zusterkrant van *De Werkman*, van 13 mei 1906, met een weergave van een interventie van Pieter Daens in het Parlement, gericht aan de Katholieke Partij:

't Is nu zoveel jaar dat de boeren gelijke rechten vragen voor de Hop. (...)Uw eigen Boerenbonden uit (...) Pamel, Borght-Lombeek, (...) doen maar een woord horen: "Gelijke rechten en een Wet op 't Bier, of anders is de Hop verloren. Het geldt hier het bestaan van duizenden en duizenden Hopboeren en (...) gij houdt geen rekening met onze klachten (...). Gij luistert enkel naar eenige rijke brouwers."

Uiteindelijk zal de neerwaartse trend onomkeerbaar blijken en blijft de hopteelt verder afnemen in onze streek. Maar in de plaats ervan zet de aardbeienteelt zijn opmars verder. Getuige daarvan dit artikel in de *Werkman* van 24 juni 1910:

"Ik hoor dat in 't Land van Ninove en omstreken, Pamel enz., veel Hop uitgeroeid wordt en vervangen door Aardbeziën."
Een paar jaar later is de strijd er nog steeds, maar ook het besef is er volop dat een alternatief voor de afnemende hoppeteelt noodzakelijk is om de boeren een goed inkomen te verschaffen.

De oplossing: aardbeien, volgens dit artikel uit *De Werkman* van 23 mei 1913:

"Boven Ninove veel Hop, voor welke vrucht de Katholieken niets willen doen, men bemerkt ook gedurige uitbreiding der Aardbeziën, dees jaar overvloedig hoor ik. Kan dat ook niet gebeuren bij ons. De Boeren hebben er goede ontvangst van."

En zo geschiedde ook!

Bart Caulier

Hoe is het mogelijk???

Domheid is van alle tijden, er tegen ingaan ook. Wat die verziende geesten bezielde die het een paar weken geleden in het hoofd haalden om hun primaire gevoelens bot te vieren op de kapel van de zeven beuken en de waardevolle zaken er rond, dat zullen we allicht nooit weten. En begrijpen nog minder. Het kan mensen met een hart voor schoonheid en authenticiteit alleen maar aansporen om waakzaam te blijven, monumenten te blijven koesteren, onderhouden en restaureren. Wij wensen Luc Van Liedekerke en zijn ploeg veel moed en helpende handen om deze Strijtemse parel spoedig te herstellen!

Het worden koude dagen. Gedaan met even naar de tuin te lopen en weer te keren met een malse krop sla en geurende kruiden. Toch heeft de vooravond van de winter ook culinaire geneugten in petto! Sommige gerechten smaken nog beter wanneer je ze benoemt met hun oude dialectbenaming. We sprokkelden een hutsepot oude woorden en gezegden bij elkaar en serveren er cursief de Nederlandse 'vertaling' bij.

È batj op een droeëge kest, è moet oem zènne kant goun,

Hij is arm

't Es pesies lepkessaas vandoug

Het gaat vandaag blijkbaar niet goed tussen die twee.

È frètjtn't op me krot en mot,

Hij slokt het gulzig allemaal naar binnen.

Ge moetj em pakken met de skelle no booët'n...

Je moet hem aanvaarden zoals hij is.

Dou es ambras tiskén mè zister en é lief, 't zitj petrol in de soep.

Het gaat niet goed tussen mijn zus en haar lief.

Gouè kindj'er nogal e pansjken aunangen.

Je maakt het veel te langdradig

Kinjer'n eten geiren een potteke kaat mé sjokolade strontjes.

Kinderen eten graag ijsroom met hagelslag

Van onz'n appel blijft allieën nog de snansjenbeet over.

Van onze appel blijft enkel nog het klokhuis over.

As den bieënaver zè smaat mokt, tein moet'n ieëst zè veir smèltj'n en dernou de ene veirdoek giet'n. Tein ajje nog de kooëkes over.

Wanneer de beenhouwer reuzel maakt, dan moet hij eerst het vet smelten en daarna door een zeefdoek gieten. Dan had je de ongesmolten stukjes vet over.

As d'esp nog nie ontgost was tein moestte nog lang wachten ieë da ge aun de ntoezje wotj.

Wanneer de ham nog niet aangesneden was, dan moest je nog lang wachten voor je aan het uiteinde was.

In 't spénjeken stout de zjela op den ank.

In de berging onder de trap staat de confituur op een schap.

Den best'n appel vé trot is ne zjakrabel

De beste appel voor appelmoes is 'Jacques Lebel'.

Azouënssaas mé nen nat'n eirink, da smokt.

Azijnsaus met een natte haring, dat smaakt.

Lammeke zoet is oeëk vé a leppen en a taloeër af te lèkken.

Zoete haring is ook om je lippen en je bord van af te likken.

Aske a konouèn goe wilt merf emmen, tein moeie da toch een ierken of tweeë louten prozzelen.

Wanneer je konijn goed gaar wil laten worden, dan moet je dat toch een uur of twee laten op een klein vuur laten pruttelen.

Wilj d'er kloek op stoun, tein moe je toch ne kant of vouèf mee doen nou a werk.

Als je stevig op je benen wil staan, dan moet je toch een boterham of vijf meenemen naar je werk.

Ge zètj altouèd beiter mé een brok as mé een brouèsel.

Je bent altijd beter met een flink stuk dan met een kruimel

De burcht van Gooik

Het is waarschijnlijk de ultieme droom van elke erfgoedvereniging: in je omgeving wordt een oud gebouw gesloopt en plots komen de bouwvallers terecht op lang verborgen delen van een middeleeuws kasteel. Ganse stukken muur en een waterput zien na eeuwen weer zonlicht. Allicht zit er nog veel meer onder de belendende vierkante meters. "Dit wordt een unieke heropgraving" denk je dan. Maar helaas, de wet van de vooruitgang heeft geen tijd om stil te staan bij dergelijke relieken. Grond en beton erover. **Jean-Paul De Loecker**, voorzitter van de Heemkundige Kring van Gooik doet het verhaal...

Hoe noem je zoiets? Een geluk bij een ongeluk? In ieder geval moest in Gooik-centrum eerst het mooie kloostergebouw (1888-2013) afgebroken worden, eer men de unieke resten kon vinden van de vroegere burcht op deze site. Wat al zolang bekend was, werd in september van dit jaar bevestigd: hier stond een kasteel, hét kasteel van Gooik uit de 13de eeuw, in zijn oudste vorm. Een muur van ongeveer 25 meter lengte kwam te voorschijn, op stevige fundamenteën, met aan de binnenkant een mooie waterput. Helaas was het bestaan van deze muurresten van korte duur. Binnen één week werden ze afgebroken, vermorzeld en weggevoerd. Slechts een gedeelte van een 2-tal meter zal worden bewaard.

De omgeving achter de kerk in het centrum van Gooik is echt wel een historische site. Er was hier in de Romeinse tijd al een villa, wellicht de 'villa Gaugiacum', een centrum van landbouwwitbating.

Later, vanaf de 7de eeuw, toen Gooik een domein werd van de abdij van Nijvel, stond hier ook het dorps-hof waar de plaatsvervanger van de abdis woonde, de 'hofjonger'.

Dan werd het een 'motte', een burcht op een kleine heuvel, waarop de woning van de 'meier' stond, de heer van het dorp. En tenslotte kwam er het kasteel zelf, gebouwd door de heren van Kraainem, vanaf 1250. Enkele families die het later nog bewoonden, waren de Wezemaals, de Tayes en als laatste de Grijsperes. Dan werd het kasteel vooral een zomerverblijf of een jachtpaviljoen. Hun echte kasteel stond in Brussel. Op het einde van de 17de eeuw werd het dus vernietigd.

Over dat kasteel werd al één en ander geschreven in de Gooikse geschiedenis, vroeger en ook recenter. De eerste bronnen komen van de Franse maarschalk *de Rosen*, de man die het zelf met zijn Franse kanonnen heeft vernield. Er zouden zich opstandelingen bevonden hebben binnenin en de enige manier om hen te doden zou de totale vernietiging geweest zijn. Het speet hem wel, vertelt hij, dat hij het moest vernietigen... waarvan akte! Hij beschrijft het kasteel als volgt: "Vooraan stond een stoere toren met poort en ophaalbrug. Daarachter was de binnenkoer, omringd door de vertrekken van het kasteel met hoge muren waarin een reeks getraliede vensters aan de buitenkant. Aan de hoeken van de achtermuur stonden twee torens van vijftig voet hoog (ongeveer 17 meter).

Het geheel was omgeven door grachten en twee vijvers." Zijn verslag vermeldt wel geen datum, maar het vernietigen van het kasteel wordt gesitueerd op het einde van de 17de eeuw. Er wordt gezegd dat het 1684 was. Ook de eerste echte Gooikse heemkundige Luc De Weerdts (jaren '30 van de 20ste eeuw) berichtte over deze burcht. Hij vermeldt dat er ook een 'baronshof' stond in de buurt, wat hoger dan het kasteel, op de hoek van de huidige Gooikeveld- en de Wijngaardstraat. Het was een smalle strook tot aan de huidige Uidekrijstraat. Later, schrijft hij ook, dat de laatste baron van Gooik, de Gottignies, een grote hoeve bouwde op het vroegere neerhof van het kasteel. Hij citeert wel geen enkele bron. Op de kadasterkaart van Poppe (1857) staat wel een grote hoeve getekend die zich uitstrekte op de gronden waarop nu o.a. de zaal Familia en het Niko staan. Deze hoeve bleef bestaan tot in het begin van de vorige eeuw.

Rond de jaren 1980 was er Yvon Wijnants, die in opdracht van het toenmalige gemeentebestuur onderzoek verrichtte naar het kasteel. Hij heeft zijn bevindingen neergeschreven in een werkje van een paar bladzijden. Dat het in schabouwelijk Nederlands geschreven was, is te verklaren door het feit dat deze mijnheer Wijnants Franstalig was. Hij schreef over de maarschalk en hij is ook de eerste die een eigen interpretatie bracht van het uitzicht van de burcht in een tekening.

Tenslotte belanden we bij Jos De Smedt, de vroegere pastoor van Gooik. In zijn werk 'Al wandelend door Gooik', bespreekt hij uiteraard het kasteel. Het was trouwens op vraag van de eigenaars van het rusthuis dat het boek ontstond.

Ook de huidige pastoor, Piet Chrispeels, heeft in zijn werken dikwijls verwezen naar het kasteel. Bij de opruiming van het puin van een gebouw in de buurt, het huis De Braekeleer, deed hij nog verschillende vondsten die behoorden tot de burcht. Hij vond er o.a. de kapitelsteen en andere bewerkte stenen

tijdens de werken in de jaren negentig. Tamelijk wat info dus over de burcht, en een aantal vondsten die het bestaan ervan bevestigden. En dan was er in 2013, zoals in de inleiding gezegd, de vondst van een stuk muur en een waterput. De resten werden opgemeten door een archeoloog en een landmeter van Onroerend Erfgoed, zodat die bevindingen toch vastliggen. Heel wat foto's werden genomen, het geheel werd gefilmd, zodat het ook op beeld(en) vastligt. Een aantal leden van de Heemkundige Kring van Gooik hebben een paar dagen in de grond eromheen kunnen wroeten en heel veel scherven opgehaald, maar ook wat speciale dingetjes, waaronder een spinschijfje (15de-16de eeuw) en een Jezusbeeldje (16de eeuw). Alles werd mooi in het Depot van Erfgoed in Zellik afgeleverd. Zij zullen deze vondsten onderzoeken. We zijn benieuwd naar het resultaat! Het gedeelte van 2 à 3 meter, dat bewaard zal blijven, omdat het net buiten het gebouw staat, wordt onder een soort glazen stolp geplaatst, zodat het zichtbaar blijft en degelijk wordt bewaard. Een paneel met foto's en uitleg moet de bezoekers uitleg verstrekken over de historische waarde van de muur. Nog een toemaatje: een week na de ontdekking van de eerste muur werd nog een ander stuk muur gevonden, onder de brandweg naar het rusthuis en de chirolokalen. Allerlei voorstellen werden naar voor gebracht om dit te bewaren en zichtbaar te stellen, maar alle bleken ze te duur te zijn om te realiseren. Wellicht wordt dit gedeelte onder de grond bewaard voor volgende generaties. Hopelijk gaan die er wat vriendelijker mee om!

Bronnen:

Geschiedenis van de Pajotse familie Vossen, door Jozef Vossen (1981)
Romeinen in Gooik, (Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Gooik'), nr. 3, 1987, Het kasteel van Gooik, door Yvon Wijnants (1988), Een eeuw klooster, door Guy Ballet, Jean-Paul De Loecker, Michel Doomst, Wim Van Laethem en Jozef Vossen (1988), Al wandelend door Gooik, door Jos De Smedt, m.m.v. Frans Peetermans (2010)

En dan is het laatste woord weer voor Jan De Mont. Zijn mijmeringen bij een oude foto zijn niet meer weg te denken op het einde van elk nummer. In Rausa 8 raakte hij op het spoor van de familie Velghe. Het vervolg houdt hij nog even in petto. Dit keer mijmert hij bij een foto uit het tragische jaar 1940. Met de vreselijke beelden uit de Filipijnen in onze gedachten, spreekt dit beeld nog meer aan.

Na den storm van november 1940

*Als het in november 's morgens broeit,
wis dat de storm des avonds loeit.*

Als uitsmijter voor deze maand koos ik deze merkwaardige prent uit het fotoboek van Elsa Van Saene zaliger (°P 22-06-1907 + N. 03-08-1998). We kijken naar een huis dat gedeeltelijk vernield werd en drie mensen die in de puinhoop op zoek gaan naar wat nog bruikbaar is voor de wederopbouw. Onderaan de foto staat in het sierlijke handschrift van 'juffrouw' Elza Van Saene 'na de storm van november 1940'.

Natuurlijk vroeg ik me meteen af: "waar stond het huis en wie waren de onfortuinlijke bewoners?" Wanneer zo'n vraag zich opdringt, doe ik meestal beroep op het encyclopedische en fotografisch geheugen van mijn goede vriend Raymond Evenepoel. Die had al vlug een sterk vermoeden waar het huis stond, maar voor meer zekerheid gaf hij me toch de raad op bezoek te gaan bij Els Van Saene (nicht van Elza Van Saene). Met zekerheid wist Els me te vertellen dat dit het huis was van 'Victor van Ridders' die op de Keerstraat woonde. Zijn echte naam Victor De Boitselier en hij was getrouwd met Irma De Wachter.

Misschien is het zo wel verlopen... Donderdag 14 november 1940 begon als een kalme, zonnige dag. Enige voortekenen voor een op komst zijnde storm werden pas merkbaar in de vroege valavond. Het werd zwaar bewolkt met periodes van opklaringen en wolkenvelden en de wind nam stilaan in kracht toe.

Omstreeks 2 uur die nacht brak de hel los. Het was niet het oorlogsgebeuren dat Victor en Irma die nacht wakker hield, maar de hevige najaarsstorm, vergezeld van het gebrul van donder, het flitsen van de bliksem en het gekletter van de regen. Met zijn brute en alles verwoestende kracht duwde en rukte de wind onverbiddelijk aan alles wat hem in de weg stond. Een hevige windstoot blies de puntgevel en het dak van Victor en Irma's huis met groot geweld omver. Wonder boven wonder vielen daarbij geen doden of gewonden. De bewoners kwamen er met de schrik vanaf, maar de ravage was enorm. We kunnen ons het tafereel zo voorstellen. Van slapen was er die nacht geen sprake meer. Irma en Victor moeten de wanhoop nabij geweest zijn, het geluk had hen blijkbaar de rug toegekeerd. "Eerst de oorlog en nu dit...". Zij waren overigens niet de enige die door het noodweer getroffen werden. Ook een verderop gelegen huis in de Keerstraat 'De Korf' genaamd, werd door het onweer zwaar beschadigd.

Overal in het dorp werden er dakpannen, schoorstenen en bomen afgerukt en door de wind weggeblazen.

Straten en pleinen lagen bezaaid met puin van gebroken glas, bakstenen en afgebroken takken. Een ongewoon schouwspel. Het had de aanblik van een getroffen oorlogsgebied.

Over dezelfde storm vertelde molenaar Henri Van Nuffel: " In de nacht van donderdag 14 op vrijdag 15 november 1940 was de storm zo hevig dat de grondkabel aan de wieken werden losgerukt. Met alle moeite van de wereld hebben wij dan toch de Keirekensmolen (Impegem) uit de wind kunnen zetten, anders was hij zeker en vast afgebrand.

Bronnen: Honderd Pamelse Toenamen 1980, blz. 93, Gerard Van Herreweghen.

Website Hubert De Bolle, Roosdaal van A tot Z , 'Keirekensmolen, Windmolen op Bouchout'.

Jan De Mont

Na den Storm van november 1940.

CALIA
ITALIA

CARTEL LIVING

E3
Ewald Schilling

Fjords
BY HILDEBRANDT

KOINOR

MAXDIVANI
MAXIMILIANO

Musterring

NEO style

NICOLETTI

RECOR
FONDA 1952

SCHILLIG

Ninoofsesteenweg 205
1760 Roosdaal
054 32 10 15
info@sofaplus.be
www.sofaplus.be

Open: Weekdagen 14.00-18.00u
Zaterdag 11-18u - Zondag 14-18u
Woensdag gesloten

Sofa
plus
LEDER & STOF

World of Comfort
Comfort & Sfeer Collectie • 130 Topmodellen

3000 m² zitplezier